

**ARALASH TA'LIMDA TASVIRIY FAOLIYAT
MASHG'ULOTLARI ORQALI BOLALARNING IJODIY
QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI**

**МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕ-
ТЕЙ ЧЕРЕЗ ЗАНЯТИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНО-
СТЬЮ В УСЛОВИЯХ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ**

**METHODS OF DEVELOPING CHILDREN'S CREATIVE
ABILITIES THROUGH VISUAL ART ACTIVITIES IN BLENDED
LEARNING ENVIRONMENTS**

OLIMOV ANVARJON MAMIROVICH
Qo'qon universiteti, Ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada aralash ta'lim sharoitida tasviriy faoliyat mashg'ulotlari orqali bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Unda tasviriy san'at, musiqiy va teatr faoliyati hamda interaktiv, guruhiy ish usullarining o'quvchilar mantiqiy fikrlashi, ijodiy tasavvuri va emotsional intellektini yuksaltirishdagi roli ochib berilgan. Tadqiqotda taqdim etilgan metodlar bolalarning o'z fikrini erkin ifodalashi, muammolarni hal qilishi va innovatsion g'oyalar yaratishiga xizmat qilishi asoslangan bo'lib, olingan natijalar ta'limda san'atning ahamiyatini oshirishga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: Aralash ta'lim, tasviriy san'at, ijodiy qobiliyat, bolalarning, innovatsion g'oyalar, mantiqiy fikrlash.

Аннотация: В статье рассматриваются методы развития творческих способностей детей на занятиях по изобразительной деятельности в условиях смешанного обучения. Раскрыта роль изобразительного, музыкального и театрального искусства, а также интерактивных методов и групповой работы в развитии логического мышления, творческого воображения и эмоционального интеллекта учащихся. Обосновано, что представленные подходы позволяют детям свободно выражать свои мысли, решать задачи и создавать инновационные идеи, что способствует повышению значимости искусства в образовательном процессе.

Ключевые слова: смешанное обучение, изобразительное искусство, творческие способности, дети, инновационные идеи, логическое мышление.

Annotation. This article examines methods for developing children's creative abilities through visual arts classes in a blended learning environment. It highlights the role of fine arts, music, theatre activities, interactive methods, and group work in fostering students' logical thinking, creative imagination, and emotional intelligence. The study demonstrates that these approaches enable children to express themselves freely, solve problems, and generate innovative ideas, thereby enhancing the overall significance of art in the educational process.

Keywords: blended learning, visual art, creative ability, children, innovative ideas, logical thinking.

Kirish. Bugungi kunda mamlakatimiz bolalar uchun yangi pedagogik texnologiya asosida tayyorlanadigan dastur, metodik, mashg'ulot qo'llanmalariga qo'yiladigan talablar va ularning ilmiy-pedagogik asoslari xususida qator pedagogik qo'llanmalar yaratildi. Bu qo'llanmalarda zamonaviy o'qitish va ta'limning yangi tizimi, modeli, yangi pedagogik texnologiya, didaktika, metodika, Davlat ta'lim standard va o'quv dasturlari bo'yicha talqin etilishi ko'rsatilib, asoslab berilgan. Shunga ko'ra, har bir o'quv predmeti bo'yicha dastur, darslik, metodik, mashg'ulot qo'llanmalarni yaratish bilan birga, ulami o'qitish texnologiyasi, didaktikasi va metodikasi ishlab chiqiladi. Shu jumladan, "Tasviriy faoliyat" mashg'ulotlarining ham texnologiyasi, didaktikasi va metodikasini qayta ko'rib chiqish zarurati tug'ildi. Zamonaviy jamiyatda ro'y berayotgan innovatsion jarayonlar ta'lim va tarbiya tizimiga o'zgarishlar kiritishga xizmat qilmoqda. Bolaning shaxsiyatining ichki dunyosini shakllantirish masalalari ustuvor yo'nalish hisoblanadi. Shu munosabat bilan, pedagogik jamoa yosh o'quvchining hissiy jihatdan kuchli irodali sohasini rivojlantirishga, yosh avlodning his-tuyg'ulari va his-tuyg'ularini shakllantirishga yordam beradigan yangi shakl va usullarni faol ravishda izlaydi. Ushbu ta'lim qidiruvida estetik ta'limga alohida e'tibor qaratiladi, bu ta'limning ushbu yo'nalishi orqali maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning ma'naviy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin.[1] Ijodiy shaxsni shakllantirish hozirgi bosqichda pedagogik nazariya va amaliyotning eng muhim vazifalaridan biridir. Buning eng samarali vositasi-bolaning tasviriy faoliyati. Maktabgacha ta'limda tasviriy faoliyat bolalar tomonidan ijodiy faoliyat (chizmachilik, modellashtirish, badiiy modellashtirish, aplikatsiya va h.k.) orqali o'zlashtiriladi, bu esa tarbiya motivatsiyasini oshirish, bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini va

manfaatlarini ro'yobga chiqarish imkonini beradi. Tasviriy faoliyat ko'p qirrali va juda qiziqarli mavzudir, shuning uchun ishda iloji boricha turli xil texnikalar, texnikani qo'llash juda muhim, shuning uchun har bir bolani qiziqtirishi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. Bolaning ko'p qirrali ijodiy shaxsini shakllantirish menga ta'lim Jarayoniga yangi pedtexnologiyalarni joriy etishni, ijodiy qobiliyatlarni yanada muvaffaqiyatli rivojlantirishga yordam beradigan mashg'ulot shakllari va usullarini tanlashni, bolalarning aqliy va amaliy faoliyatini tasviriy faoliyat bolalarning maqsad va vazifalariga muvofiq faollashtirishni ta'minlashni talab qildi. Innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etishning dolzarbligi ta'lim jarayoniga yangilangan yondashuv, intellektual-ijodiy, mustaqil mustaqil faoliyatga qodir shaxsni shakllantirish zarurati bilan bog'liq. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun quyidagi ta'lim usullaridan foydalanish mumkin:

"Kashfiyotlar" usuli. Ijodiy faoliyat yangi g'oya - kashfiyot yaratadi.

Shaxsiy va jamoaviy qidiruv faoliyati usuli. Qidiruv faoliyati bolalarning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi, barcha mumkin bo'lgan to'g'ri echimni topishga yordam beradi.

Cheklovlar tizimida erkinlik usuli. Bir tomondan, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini doimo keng imkoniyatlar palitrasida faollashtirish va boshqa tomondan, cheklovga qat'iy rioya qilishni o'rgatish.

Taqqoslash usuli. Ijodiy fikrlashni faollashtirish usull. Mashg'ulotlarda bir xil vazifani hal qilish uchun ko'p tomonlama imkoniyatlarni ko'rsatish kerak.

Kognitiv faoliyatning eng samarail rag'batlantirilishi-mening mashg'ulotlarimda yaratishga harakat qiladigan muvaffaqiyat holati.

ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun tasviriy faoliyat mashg'ulotlarining

ahamiyati juda katta, chunki u juda qimmatli xususiyatlarga ega.

Asosiy qism. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida bolalarning ijodiy tasavvurini rivojlantirish, ularni san'atga oid tasavvurlarini shakllantirish va ifodalashda o'rtacha va o'ziga xos usullarni o'rganishdan iborat eng muhim vazifalardan biridir. Bu mashg'ulotlar, bolalarga o'zlarining o'ylagan idealarini matn, rasm, va boshqa tasviriy vositalar orqali ifodalashga imkoniyat beradi. Birinchi navbatda, bolalarga ijodiy tasavvurini rivojlantirish uchun san'atning turli janrlari, usullari va tarixiy mukhtalifliklarini o'rganishadi.[2] Ular, davlat san'ati, xalq san'ati, va shaxsiy ijodiyotining muhim namunalari orqali tanishishadi. Bu tarixiy bilimlardan foydalanib, bolalarga o'zlarining ijodiy tasavvurlarini shakllantirishda tarixiy tajribaga ega bo'lishadi. Ikkinchi navbatda, bolalarga qalam, rasm, fotosurat, animatsiya, va boshqa tasviriy vositalar orqali o'z fikrlarini ifodalashni o'rganishadi. Bu, ularni o'zining xususiyatlarini va shaxsiy ko'ngillibilanizlanish, o'ylagan idealarini to'g'ri ifoda qilishga o'rgatadi. Mashg'ulotlar, bolalarni asosiy tasviriy faoliyat konseptlariga, qonunlarga, rang, shakl, xarakter, va kompozitsiya prinsiplariga e'tibor qilishga o'rgatadi. Bu prinsiplar, bolalarga tasviriy asarlarini eng ko'rsatuvchan va estetik qilib yaratish uchun zarur bo'lgan asoslar bo'lib, ularni bolalarning o'zlarining ijodiy tasavvurlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar ijodiy tasavvurlarini rivojlantirishda malakaviylikni oshirish, shuningdek, fikrlarini boshqa insonlar bilan ulashish, guruhda ishlash va jamiyatga qanday ta'sir qilishni o'rganishlari ham muhimdir.[3] Bu mashg'ulotlar bolalarni ijodiy fikrlarini qo'llab-quvvatlash, ularni o'zlarining ifodalash usullari va shakllarini rivojlantirishga yo'naltiradi. Jumladan, tasviriy faoliyat darslari, bolalarning ijodiy tasavvurini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega bo'lib, ularni faoliyatga oid unikal fikrlarni ifodalashda malakasini oshirishga

yo'naltiradi. Bu mashg'ulotlar, bolalarga san'at tarixi, konseptlari, va usullari bo'yicha bilim berishadi va ularni o'zlarining ijodiy potentsialini rivojlantirishga yo'l qo'yadi. Mashg'ulotlar bolalarni muhokama qilish va kritika tajribasini oshirishga ham qaratilgan bo'ladi. Ular, boshqa insonlar tomonidan taqdim etilgan ijodiy ishlarni baholash va tahlil qilish orqali, o'zlarining fikrini rivojlantirishadi. Bu kritika jarayoni bolalarni o'z fikrlarini takomillashtirish va ularning faoliyatga qo'ygan energiyalarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Mashg'ulotlarlar, bolalarga eng so'nggi texnologiyalardan, tasviriy faoliyaning yangi yo'nalishlari va xalqaro san'at janrlaridan ham foydalanishni o'rgatadi. Bu, ularni innovatsion va kreativ usullar orqali ijodiy tasavvurlarini amaliyotga o'tqazishda yordam beradi. Bolalarni ijodiy tasavvurlarini rivojlantirishda o'zlarining insoniyatga, tabiiyotga, va jamiyatga murojaat qilishlari talab qilinadi. Bu, ularning ijodiy ishlari orqali o'zlarini ifodalash va jamiyatda o'z o'rinini topishlari uchun asosiy shartlardan biridir. Asosan, tasviriy faoliyat mashg'ulotlar bolalarning ijodiy tasavvurini rivojlantirishda nazariy va amaliy tajriba olish, guruh ishlari orqali hamkorlik qilish, va o'z fikrlarini boshqalarga yetkazishga yo'naltirilgan. Bu usullar, bolalarni faoliyatga oid qadriyat, qiziqish, va e'tiborli fikrlar rivojlantirishda muvaffaqiyatga yetkazish uchun boy fursatlar yaratishga xizmat qiladi. Mashg'ulotlar bolalarni global faoliyat mavzulariga ham murojaat qilishga va ularga shaxsiy fikrlarini o'zlashtirishga chaqiradi. Ularga, dunyo san'ati tarixidagi muhim shaxsiyliklar, qadriyatlar, va hozirgi paytdagi san'atning joriy muddati haqida o'z fikrlarini ifodalash uchun imkoniyatlar beriladi. Faoliyatning ijodiy va ijtimoiy mafkuralariga qaratilgan mashg'ulotlar bolalarni jamiyatdagi muammolarni inobatga olgan holda yechish, ijtimoiy muhitda o'z hissasini izohlash,

va ijodiy faoliyatlarini jamiyatning yaxshi tarafda rivojlantirishga chaqiradi. Bu darslar o'quvchilarni global faoliyat jamiyatiga qo'llanib, ularning o'z fikrlarini ifodalash, faoliyat orqali dunyoni o'zlashtirish, va insonlarning o'zaro munosabatini kuchaytirishda ishtirok etishga tayyorlaydi. Bolalarni ijodiy tasavvurlarini rivojlantirishda darslarda ko'rsatilgan prinsiplar, ularning eng so'nggi yaratishlari va faoliyatning yangi yo'nalishlariga qo'llanilishi, shu jumladan, ularni dunyo sa'natiga qiziqish va uning ilg'or taraqqiyotlariga qatnashishgarag'batlantiradi. Jamiyatning san'atga berilgan ahamiyati va tasviriy faoliyat mashg'ulotidagi bolalarning ijodiy tasavvurlarini rivojlantirishga doir ta'lim-mashg'ulotlar bolalarga insoniyat, estetika, va mazmunli ifoda qobiliyatlarini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ular o'zlarini dunyoqarashi, ijtimoiy qadriyatlar, va faoliyat tajribalari bilan bog'lab, yangi fikrlarni va ijodiy muhitni yaratishlari uchun ilhom olib boradilar.

Tasviriy faoliyat mashg'ulotlari tabaqalashtirib mashg'ulotlar– zamonaviy pedagogik texnologiyalarning eng samarali turlaridan biri bo'lib, ushbu ta'limda bolalar individual yoki guruhlariga ajratib mashg'ulotlar olib borilishi mumkin. Bu esa guruhdagi barcha bolalarning bilim va malakalarini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi va mashg'ulot samaradorligini yanada oshiradi. Tasviriy faoliyat mashg'ulotida bolalar yangi pedagogik texnologiyaning interfaol usul va texnologiyalarini qo'llagan holda, tabaqalashtirib mashg'ulot texnologiyasi prinsiplardan foydalansa, mashg'ulotlar samaradorligini oshirib boradi. Bugungi kunda pedagog olimlar tomonidan tabaqalashtirilgan ta'limning ikki turi ishlab chiqilgan:

1. Darajali tabaqalashtirish;
2. Ixtisoslashtirilgan tabaqalashtirish.

Darajali tabaqalashtirish o'za navbatida ikki turga bo'linadi. Individual ta'lim. Bunda bolalarning qobiliyati va imkoniyatlariga

qarab har bir bola bilan alohida-alohida ish olib boriladi.

Guruhli ta'lim. Bunda bolalarning qobiliyati va imkoniyatlariga qarab ularni ikki va undan ortiq guruhlariga ajratib o'tiladi. Ixtisoslashtirilgan tabaqalashtirish esa u yoki bu fanni chuqur o'rgatish, o'zlashtirishga qaratilgan bo'ladi. Bular qatoriga tasviriy faoliyat chuqur o'rgatadigan to'garaklar kiradi. Ta'limning bu turlarida bolalar guruhdagi barcha bolalarning qobiliyatini, qiziqishini, imkoniyatini, layoqatini hisobga olib mashg'ulot samaradorligini oshirishga harakat qilishi lozim. Bu esa guruhdagi barcha bolalarning bilim va malakalarining yanada rivojlanishiga xizmat qiladi. Tabaqallashtirilgan ta'lim haqida fikr yuritganda avvalo uni ijobiy va salbiy jihatlari haqida yetarli tasavvurga ega bo'lishlik nihoyatda muhimdir. Darajali tabaqallashtirib tarbiyalashning ijobiy jihatlari haqida to'xtalganda quyidagilarni qayd qilish lozim. Bunda:

- Guruhdagi barcha bolalar dastur materiallarini o'zlashtirishga erishadilar.- Guruhdagi barcha bolalarning bilim va malakalari, ijodiy ishlarida o'sish kuzatiladi va u bolalarni fanga bo'lgan qiziqishlari oshadi.

- Guruhdagi barcha bolalarning faolligi oshadi. Chunki, past o'zlashtiruvchilar guruhidagi har bir bola yuqori o'zlashtiruvchilar guruhiga o'tishiga harakat qiladi.

- Yuqori o'zlashtiruvchilar guruhidagi bolalar esa past o'zlashtiruvchilar guruhiga tushib qolmaslikka harakat qiladilar.

- Bolalarni qobiliyati va imkoniyatiga qarab bilimlar berilayotganligi sababli, ular tomonidan mashg'ulot yuklamalarini o'zlashtirishda zo'riqish hollari ro'y bermaydi.

- Guruhdagi iqtidorli bolalarning chuqur va atroficha bilim olishga bo'lgan ehtiyojlari ham qondiriladi.

- Tabaqallashtirilgan ta'lim uni

demokratlashtirishga yordam beradi.[4]

Lekin masalaning yana bir tomoni borki, tabaqaga ajratib faoligi nofaolroq bo'lgan bolalar faoliyatiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Yuqori o'zlashtiruvchi bolalar esa, o'zlariga ortiqcha baho berib, faol bo'lmagan bolalarga nisbatan mensimaslik xislatlari kuzatilishi mumkin. Bu jarayonda tarbiyachi pedagogik mahorati muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun tarbiyachi masalaning bu jihatlarini hisobga olib, bolalarga yuqori, quyi so'zlari o'rniga, birinchi, ikkinchi, uchinchi guruhlar deb qo'llashi maqsadga muvofiqdir. Tabaqalashtirib faoliyatda samarasi katta ekanligi bilan bir qatorda uning murakkab jihatlarini ham mavjudligini alohida qayd qilish lozim. Uning murakkabligi bolalarning uch xil darajadagi dasturlar asosida mashg'ulot olib borishi bilan bog'liq. Buning uchun har bir guruh uchun tasviriy faoliyatdan alohida darsliklar, metodika, didaktik va tarqatma materiallar, texnika vositalari kerak bo'ladikim, ularsiz mashg'ulotlarni talab darajasida tashkil etib bo'lmaydi. Bu esa quyidagi yo'nalishlarda ifodalanadi:

- Tabaqlashtirilgan tasviriy faoliyat ta'limining ilmiy asoslarini puxta egallagan
- Mashg'ulotlar uchun zarur bo'lgan o'quv-metodik majmualar bilan qurollangan
- Mashg'ulotlar uchun zarur bo'lgan maxsus xona va moddiy texnikaviy bazaga ega bo'lishlik;
- Tarbiyachi mashg'ulot jarayonida bolalarning bilim va malakalari haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lishi va boshqalar.

Zamonamizning atoqli pedagoglaridan biri professor R.Hasanov pedagoglarga ta'rif berar ekan, quyidagilarni alohida ta'kidlaydi: "Mahoratli pedagog bo'lish uchun yuksak odob namunasiga ega bo'lishi, har qanday og'ir sharoitda ham o'zini tuta bilishi, sabr-toqatli, sahovatli, muruvvatli, ijodkor, mehnatsevar, halol, pok, insofli, iymonli, o'rganuvchi va o'rgatuvchi kabi yuksak ma'nodagi hislatlarni o'zida mujassam etgan pedagog-rassom bo'lishi

kerakligini bildiradi". Darhaqiqat, hozirgi zamon tasviriy faoliyat tarbiyachisi yuksak tasavvurga ega, tafakkurli, aqlli, zakovatli, tarbiyali, o'z fanini a'lo darajada biladigan, ijodkor rassom, pedagogika, psixologiya fanlarini chuqur o'rgangan, tasviriy faoliyat metodikasi bilan yaxshi qurollangan, tasviriy faoliyat mashg'ulotlarining pedagogik texnologiyasini yaxshi egallagan tasviriy faoliyat pedagogi bo'lishi lozim. Bolalarni har jihatdan bilish uchun tarbiyachi tomonidan bolalar orasida pedagogik va psixologik tashxis o'tkazishi zarur bo'ladi. Bu ish bevosita quyidagilar bilan bog'liq: bolaning umumiy qobiliyati, uning xarakteri, qaysi fanga qiziqishi, tasavvur, tafakkur va ijodiy fikrlash darajasi, faolligi va fantaziyasi, xotira va kuzatuvchanligi, diqqati, tashabbuskorligi, mustaqilligi, uyda mashg'ulotlar uchun bo'lgan shart-sharoitlari va boshqalar. Shuningdek, tarbiyachi bolalarning qaysi sport turlariga qiziqishlari, qaysi faoliyat turlariga qiziqishi, hatto qaysi qush va hayvonlarga qiziqishini bilishi muhim. Chunki bolalarning bunday narsalarga qiziqishlariga qarab, ularga samarali ta'sir ko'rsatish mumkin. Bu sifatlardan tashqari tarbiyachi, bolalarning tasviriy faoliyatga doir xususiyatlarini ham bilishi lozim.[5]

Xulosa.

Aralash ta'limda tasviriy faoliyat mashg'ulotlari bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday mashg'ulotlar orqali bolalar nafaqat faoliyatning asosiy tushunchalarini o'zlashtiradilar, balki o'z ijodiy fikrlashlarini ham rivojlantiradilar. Usullar:

1. Interaktiv faoliyatlar: Bolalarni guruhlarga bo'lib, birgalikda loyihalar ustida ishlashga undash. Bu usul jamoaviy fikrlash va ijodiy muhokamalarni rivojlantiradi.

2. San'at asarlarini tahlil qilish: Mashhur san'at asarlarini o'rganish orqali bolalar o'zlarining estetik fikrlarini shakllantiradilar. Bu jarayonda ularning faoliyatga bo'lgan

qiziqishlari ortadi.

3. Eksperimentlar: Turli texnikalar va materiallardan foydalanish orqali bolalarlar o‘z ijodlarini sinab ko‘rishlari mumkin. Bu ularning ijodiy qobiliyatlarini kengaytiradi.

4. Shaxsiy loyiha: Bolalarga o‘z shaxsiy faoliyat loyihalarini yaratish imkoniyatini berish. Bu ularning individual fikrlarini va o‘ziga xos uslubini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Kreativ fikrlash mashqlari: Bolalarni

ijodiy fikrlashga undaydigan turli mashqlar va o‘yinlar orqali ularning tasavvurini kengaytirish.

Natijada, tasviriy faoliyat mashg‘ulotlari bolalarda ijodiy fikrlash, estetik qabul qilish va faoliyat orqali o‘zlarini ifoda etish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa kelajakda ularning shaxsiy va professional hayotlarida muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

- 1.I.A. Karimov.(1998), O‘zbekiston buyuk kelajak sari. T. (2) b. 2.B.N.Oripov.(2013),“Tasviriy san’atni o‘qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyasi, didaktikasi va metodikasi” Toshkent. “Ilm ziyo”. (25) b. 3.R. Hasanov.(2004). Maktabda tasviriy san’atni o‘rgatish metodikasi. (188) b.
- 4.N.Goncharova,(2018). “San’at ta’limi va kreativlik”. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi. (109) b.
- 5.A.Murodov.(2019). “Tasviriy san’at va ta’lim”. Samarqand: San’at va madaniyat. (38) b.